HÅNDBOK FOR URBANT LANDBRUK I HORTEN KOMMUNE

2026

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet

HORTEN KOMMUNE

INNLEDNING

Bakgrunn for prosjektet

Denne håndboken er utarbeidet av studenter ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet på bestilling fra Horten kommune. Studentene inngår i det tverrfaglige masterprogrammet Urbant landbruk.

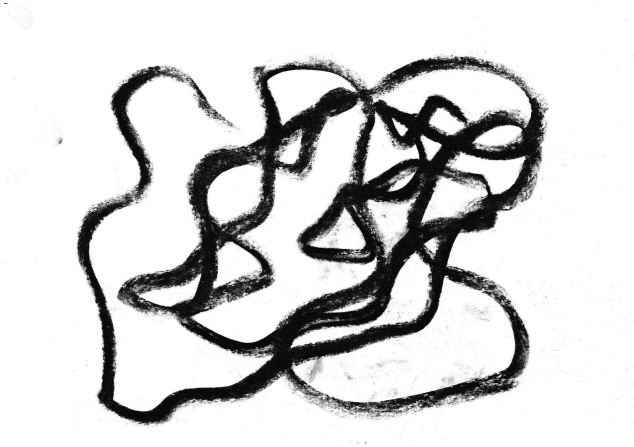
Horten kommune er i en prosess hvor de ønsker å utvikle en mer helhetlig og strategisk tilnærming til urbant landbruk (1). I denne sammenhengen har studentgruppa arbeidet med en rekke strategiske og handlingsorienterte løsninger for kommunen, som på en eller annen måte benytter seg av urbant landbruk.

Oppgaven har vært å utforme en handlingsplan, og vi har valgt å utvikle et konkret verktøy - en håndbok - for å belyse hvordan både offentlig og privat næringsliv kan samarbeide på tvers, og hvilke muligheter og løsninger som finnes for urbant landbruk innen kommunen i dag. Kartleggingen vår peker også på ressursene Horten kommune innehar og hvordan kommunen i større grad kan forankre dette til eksisterende planverk og strategier for å sikre politisk forankring og langvarig forvaltning.

Handlingsplan som grenseobjekt

Håndboken er utarbeidet som et grenseobjekt som kan bidra til å samle ulike aktører rundt en felles forståelse av urbant landbruk i kommunen. Begrepet grenseobjekt viser til et verktøy som kan brukes på tvers av fagområder og interesser, og som legger til rette for samarbeid mellom administrasjon, politikere, innbyggere og lokale organisasjoner.

"Et grenseobjekt er noe som fasiliterer

kommunikasjon og samarbeid mellom forskjellige grupper eller disipliner ved å fungere som en felles referanse" (2)

Vi mener urbant landbruk i prinsippet er grenseoverskridende. Slik vi ser det, er dette et felt som er helt avhengig av samarbeid mellom sektorer. Uten kunnskaps- og erfaringsutveksling er det vanskelig å forvalte gode urbane landbruksprosjekter.

Håndboken fungerer derfor som et grenseobjekt ved at den samler ulike perspektiver i et felles dokument, samtidig som den kan benyttes av ulike aktører. For kommuneadministrasjonen kan håndboken fungere som et praktisk verktøy i plan- og saksbehandling, for politikere som et beslutningsgrunnlag, og for lokale organisasjoner og næringsliv som en veileder for muligheter og samarbeid. Denne fleksibiliteten gjør det mulig å skape en felles forståelse uten at aktørene trenger å ha identiske mål eller prioriteringer.

Videre kan håndboken bidra til å koble urbant landbruk til eksisterende planverk og strategier i kommunen. På den måten blir den ikke bare et informasjonsdokument, men også et verktøy for forankring og koordinering på tvers. Dette kan styrke langsiktig forvaltning og bidra til at urbant landbruk integreres i kommunens ordinære arbeid.

Oppbygging av håndboken

Vi har strukturert håndboken etter et prinsipp om å inspirere leseren til å engasjere seg i urbant landbruk generelt, og i Horten kommune spesielt. Først ønsker vi å etablere de overhengende verdiene i feltet, hvordan de er viktig for matsikkerhet, folkehelse, integrering og byutvikling.

Deretter presenterer vi funn og forslag for Horten kommune. Dette er gjort i samarbeid med offentlige og private aktører i kommunen. Vi har fokusert på samhandling mellom kommunal og privat praksis, og understreker videre viktigheten av målgruppe, økonomi og bærekraft i hvert av forslagene. Disse forslagene er faktiske oppfordringer til kommuneadministrasjonen, men fungerer også som inspirasjon for andre som ønsker å engasjere seg i kommunen. Slik ønsker vi også å inspirere til utvikling av egne prosjekter for ulike aktører, enten det er organisasjoner, institusjoner eller enkeltpersoner.

Del 1 - Innledning og begrepsavklaring
Del 2 - Handlingsplan for Horten kommune

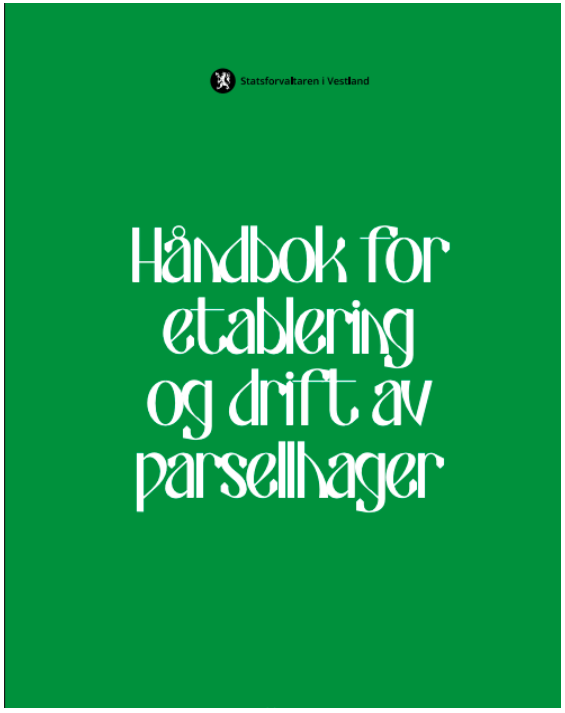
Valget av håndbokformat er inspirert av veiledningsmateriell utviklet av *Statsforvalteren i Vestfold og Telemark,* som viser hvordan strukturert og praksisnær kunnskap kan styrke kommunalt arbeid og synliggjøre relevante initiativer i regionen (3). Med en tilsvarende tilnærming søker våre funn og forslag å vise hvordan en håndbok kan bidra til å møte utfordringene knyttet til koordinering, implementering og brukervennlighet i Horten kommune.

Hvorfor urbant landbruk

Urbant landbruk har globalt over mange år vist seg å kunne bidra til økt matsikkerhet, samt sosial- og miljømessig bærekraft gjennom produksjon av mat, opprettelse av nye møteplasser og grøntstrukturer samt økt sirkulær ressursbruk i byer og tettsteder (4). Gjennom sitt brede og tverrsektorielle nedslagsfelt berører urbant landbruk en rekke områder som er sentrale for kommuners arbeid med å nå sosiale, miljømessige, økonomiske og beredskapsrelaterte mål. Behovet for å skape attraktive byer aktualiserer urbant landbruk som en kilde til nye initiativer og løsninger på komplekse samfunnsutfordringer (5).

Før vi går videre ønsker vi å forklare en rekke begreper fra urbant landbruk, som ikke nødvendigvis er selvsagte. Dette omfatter alt fra større felt som *agroøkologi* til mindre konsepter som *felleshager, skolehager og andelslandbruk*. Viktigst er begreper som kan bygge bro mellom kommuneforvaltningen og private aktører, og gjøre betydningen bak ulike tiltak og initiativer tydelig for alle. *De fem første begrepene er hentet fra Håndbok for etablering av drift og parsellhager* (3)

Begrepsavklaring

Bilde: *Håndbok for etablering og drift av parsellhager*, Statsforvalteren i Vestland (2022).

Parsellhage

En parsellhage er et dyrkingsareal som er delt inn i flere mindre parseller. Parsellene leies ut til interesserte som ønsker å dyrke grønnsaker og andre vekster til eget bruk, og ikke for salg. Det er flest private leietakere i en parsellhage, men offentlige institusjoner som skoler, barnehager eller aldershjem kan også være > medlemmer. På parsellene er det som regel ikke lov til å bygge permanente konstruksjoner. Noen områder er regulert til parsellhagedrift, men de fleste parsellhagene ligger på grunn regulert til andre formål. En del steder inngår de i kommunens arealplan som et LNF-område (Landbruks, - natur og friluftsområde). Gjennomsnittsstørrelsen på enkeltparsellene som leies ut er ca. 20 m2. I noen parsellhager leies det ut pallekarmer eller andre avgrensede dyrkingsbed, og ikke jordstykker. Parsellhagene er som oftest på offentlig eid grunn, men kan også ligge på privat grunn.

Kolonihage

En kolonihage er en samling dyrkingsparseller/tomter på kommunal eller privat grunn i byer eller bynære strøk, der det er lov til å bygge en permanent konstruksjon med en gitt høyde og grunnflate. Reglene kan variere, men en kolonihage har nesten alltid en hytte tilrettelagt for enkel overnatting, men som ikke kan brukes til helårsbolig. Kolonihagene er organisert i Norsk kolonihageforbund, og har egne reguleringsbestemmelser i kommuneplanenes arealdel.

Andelslandbruk

Andelslandbruk er et medlemsbasert og kollektivt drevet landbruk, som oftest drevet av et styre, som dernest ansetter en gartner til en mindre stilling. Andelslandbruket følger forskjellige økonomiske modeller, men pleier å driftes basert på medlemskontigenter og er sånn et sirkulært system, likt samvirkelag og andre medlemsdrevne modeller. Medlemmene høster selv av grønnsaksproduksjonen. Hagens funksjon er å gi medlemmene dyrkekunnskap, og er en plass for de uten hage til å dyrke selv. Dugnadsprinsippet gjelder, og medlemmene er forventet å bidra til en felles matproduksjon.

Felleshage

Felleshager er en form for nytte- og prydhager som driftes i fellesskap. Felleshagenes utforming varierer; de kan være små eller store, etablert i kasser på asfalt eller direkte på jordenrealer. Felleshager kan likne på *andelslandbruk,* men har sjelden som hovedformål kun å produsere mat/grønnsaker til sine medlemmer. Mye av hagenes funksjon er knyttet til deres betydning som sosiale møteplasser. Tilhørigheten til området og fellesskapet gjennom hagearbeidet kan bety mye. Enkelte felleshager har sitt utspring i en tilrettelagt dagaktivitet for personer tilknyttet ulike institusjoner. (3)

Markedshage
En liten, intensiv gård med mål om å dyrke så mye avling (spesielt grønnsaker og frukt) som mulig på et lite område for salg lokalt. Den fokuserer på høy produktivitet, ofte unngår maskinbruk og er avhengig av manuelt arbeid.

Skolehage
En pedagogisk hage som brukes til å lære elever om plantevekst, ernæring, økologi og ansvar gjennom praktiske hageaktiviteter.

Takhage
Dyrking på toppen av en bygning, ofte i byområder, for å dyrke mat, forbedre isolasjon, redusere varme og utnytte begrenset plass.

Bakgårdshage
En hjemmebasert hage som brukes til å dyrke mat, urter eller prydplanter. Den støtter selvforsyning, sunt kosthold og rekreasjon. Ofte et samarbeid mellom flere naboer.

Innendørsdyrking
Praksisen med å dyrke planter i kontrollerte miljøer (som drivhus eller dyrkingsrom), ved bruk av kunstig belysning og regulert temperatur, fuktighet og næringsstoffer.

Hydroponikk
En jordfri dyrkingsmetode der planter fôres direkte med næringsrikt vann, noe som gir raskere vekst og effektiv bruk av plass og vann.

Akvaponikk
Et kombinert system for fiskeoppdrett og plantedyrking, der fiskeavfall gir næringsstoffer til planter, og planter bidrar til å filtrere og rense vannet.

Bærekraft
Praksisen med å forvalte ressurser nøye slik at miljømessige, sosiale og økonomiske behov dekkes nå uten å skade fremtidige generasjoner.

Matsystemer
Hele kjeden av aktiviteter involvert i mat, inkludert produksjon, bearbeiding, transport, salg, forbruk og avfallshåndtering.

Agroøkologi
En tilnærming til jordbruk som anvender økologiske prinsipper – som biologisk mangfold og naturlige sykluser – for å skape robuste, miljøvennlige jordbrukssystemer.

Økologisk dyrking
Jordbruk som unngår syntetiske kjemikalier og GMO-er, og i stedet bruker naturlig gjødsel, skadedyrbekjempelsesmetoder og praksiser som opprettholder jordhelse og biologisk mangfold. Det meste av urbant landbruk er økologisk.

Sosial dyrking
En idé om et landbruk som skaper møtested, mening og samhørighetsfølelse, og som samler alle de foregående begrepene under en paraply. Sosial dyrking er en praksis som urbant landbruk har som rettesnor, fordi formidling, holdningsendring og meningsskaping står i fokus fremfor ren matproduksjon.

Gevinster ved urbant landbruk

Urbant landbruk er mangfoldig og kan foregå i ulike former og skalaer. Som vi har lest, dyrkes det i skolehager, nærmiljø- og felleshager, på tak, i vertikale dyrkingssystemer og gjennom innendørsproduksjon (6). Aktivitetene varierer fra små parsell- og bakgårdshager til mer teknologiske løsninger som hydroponi, akvaponi eller soppdyrking. En sentral egenskap ved urbant landbruk er muligheten til å utnytte ubrukt areal, som tomme tomter, kjellere og parkeringsplasser, og dermed skape miljømessig, sosial og økonomisk verdi i byområder.

Bærekraftige matsystemer

Matforsyningen til byområder er i stor grad avhengig av globale forsyningskjeder, noe som gjør systemene sårbare for kriser og forstyrrelser (6). Dette har aktualisert behovet for økt matsikkerhet og lokal matproduksjon, samt styrket beredskap i møte med blant annet krig og ustabile globale markeder.

I tråd med dette framhever FAO et al. urbant landbruk som en del av et bredere bynært matsystem, der hele verdikjeden fra produksjon til ressursflyt inngår (4). Urbant landbruk omtales som et virkemiddel for å øke motstandskraften i byers matsystemer, særlig ved kriser og forstyrrelser i globale forsyningskjeder. Det kan bidra til kortere verdikjeder, bedre tilgang på næringsrik mat og styrket matsikkerhet gjennom lokal produksjon.

Samtidig finnes det ulike perspektiver på i hvilken grad urbant landbruk kan bidra til matproduksjon. En britisk studie viser likevel at urbane matdyrkere i gjennomsnitt kunne produsere om lag halvparten av sitt årlige grønnsaksforbruk og rundt 20 % av fruktforbruket, samtidig som de konsumerte mer frukt og grønt enn nasjonalt gjennomsnitt (7).

Miljø og klima

Andre sentrale fordeler ved urbant landbruk er redusert transportavstand for mat og lavere klimafotavtrykk gjennom lokal produksjon (7). I tillegg kan det bidra til økt biologisk mangfold, håndtering av overvann og redusert belastning på avløpssystemer.

Sosiale aspekter

Forskning viser også at urbant landbruk kan gi sosiale, helsemessige og økonomiske gevinster utover matproduksjon (8; 26). Dette inkluderer styrket sosial tilhørighet, fellesskap og deltakelse i nærmiljøet, samt bedre mental helse gjennom tilgang til grønne omgivelser og fysisk aktivitet (8; 9). Dette er også i tråd med føringer i Folkehelsemeldingen, som vektlegger betydningen av grønne omgivelser og inkluderende nærmiljøer (10).

Videre kan urbant landbruk bidra til økt kunnskap om mat og ernæring gjennom pedagogiske arenaer som skolehager (4; 11). Økonomiske effekter kan blant annet være lokal verdiskaping, kompetanseutvikling og nye arbeidsmuligheter, samt mer effektiv bruk av tilgjengelige arealer i byområder (8).

Horten kommune

Horten kommune er en mellomstor kommune med om lag 28 000 innbyggere (12). Omtrent 95 % av befolkningen bor i fire tettsteder, hvorav 76 % er bosatt i Horten by (25). Kommunen har en befolkningssammensetning som skiller seg fra landsgjennomsnittet på flere områder. Andelen innbyggere over 80 år er høyere enn nasjonalt nivå (13), og denne gruppen forventes å øke betydelig frem mot 2034 (27). Samtidig er andelen barn lavere enn landsgjennomsnittet og synkende (Horten kommune, 2023a).

Det finnes også indikatorer på levekårsutfordringer i kommunen. Andelen husholdninger med vedvarende lavinntekt er høyere enn nasjonalt nivå, og kommunen har en høyere andel unge utenfor arbeid og utdanning, samt en høyere andel uføre i arbeidsfør alder (13). I tillegg er andelen barn i lavinntektsfamilier og trangbodde husholdninger høyere enn landsgjennomsnittet.

Horten kommunes levekårsundersøkelse fra 2023 viser at det er variasjoner mellom sonene i kommunen, men samlet sett relativt moderate forskjeller sammenlignet med andre kommuner i regionen (14).

Sentrumsområdet i Horten skiller seg likevel ut med høyere forekomst av flere levekårsindikatorer, inkludert lav inntekt, arbeidsledighet og andel innbyggere med lav utdanning.

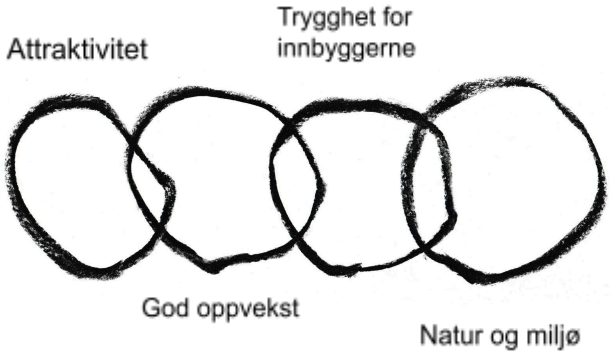
Strategiske mål

Vi ønsker å gjøre kort en gjennomgang av strategiske mål og føringer som direkte eller indirekte er relevante for utviklingen av urbant landbruk i Horten kommune. Antallet delmål og tiltak er omfattende, og det vil derfor ikke bli gjort en fullstendig gjennomgang av hvordan urbant landbruk kan bidra til hvert enkelt delmål.

I stedet presenterer vi overordnede mål og føringer med særlig relevans for urbant landbruk. Konkrete eksempler på hvordan urbant landbruk kan knyttes til delmålene, presenteres i neste del.

Hortens kommuneplan

Horten kommune har i kommuneplanens samfunnsdel definert fire overordnede satsingsområder: *attraktivitet*, *gode oppvekstmiljøer for barn og unge, trygghet for innbyggerne* samt *natur og miljø*.

Kommuneplanen til Horten kommune fungerer som et sentralt styringsverktøy for arealbruk og samfunnsutvikling, og legger indirekte føringer for utviklingen av urbant landbruk. Selv om urbant landbruk ikke er eksplisitt omtalt, inneholder planen flere relevante målsettinger. Den vektlegger blant annet bærekraftig arealforvaltning, herunder bevaring av grønnstruktur, matjord og biologisk mangfold (15), noe som også samsvarer med Nasjonal strategi for urbant landbruk (5). Videre fremheves utviklingen av attraktive og inkluderende nærmiljøer, hvor urbant landbruk kan fungere som et sosialt og stedsutviklende virkemiddel gjennom etablering av felleshager og andre dyrkingsarenaer (15).

I samfunnsdelen av kommuneplanen er det lagt til grunn at FNs bærekraftsmål og målene i Parisavtalen om å begrense den globale oppvarmingen til 1,5 grader skal være styrende for kommunens planlegging (15). Kommunen har blant annet som mål å bevare grøntområder som egner seg for sosial aktivitet, inkludert arealer i nærheten av sentrum. Videre skal sentrum utvikles med attraktive og inkluderende byrom og grønne strukturer som er tilgjengelige for alle aldersgrupper. Et sentralt mål er også å øke bostedsattraktiviteten og tiltrekke flere innbyggere, blant annet som følge av demografiske og sosiale utfordringer.

Som regionalt kunnskapsgrunnlag peker mulighetsstudien for Vestfold og Telemark på at det finnes mange eksisterende initiativer, men satsingene er fragmentert (3). Studien fremhever potensial for bedre koordinering, økt kompetanse og sterkere integrering i kommunal planlegging. Urbant landbruk beskrives som et virkemiddel for bærekraftig byutvikling, folkehelse og sosial inkludering.

Nasjonal strategi for urbant landbruk

Den nasjonale strategien for urbant landbruk har som hovedmål å legge til rette for økt urbant landbruk i byer og tettsteder i Norge (5). Strategien er forankret i mål om bærekraftig utvikling, folkehelse og lokal matproduksjon.

Strategien er organisert i tre hovedområder:

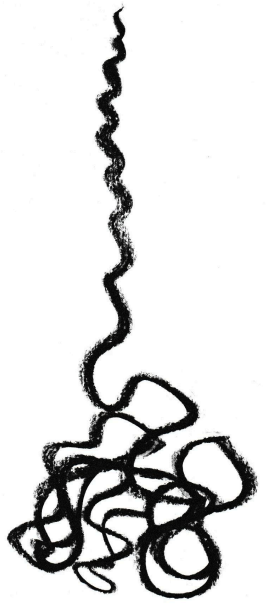
Del 1 - Bærekraftig by- og stedsutvikling
Del 2 - Økt kunnskap om bærekraftig matproduksjon
Del 3 - Bærekraftig verdiskaping og næringsutvikling

Strategien vektlegger samarbeid mellom sektorer og forvaltningsnivåer, og peker på kommunene som sentrale aktører i implementeringen av urbant landbruk.

Folkehelseloven gir kommunene ansvar for å fremme helse, trivsel og gode sosiale og miljømessige forhold i befolkningen (16). Urbant landbruk kan være et viktig virkemiddel i dette arbeidet gjennom å skape møteplasser, styrke sosial inkludering, fremme fysisk aktivitet og gi økt tilhørighet til nærmiljøet.

Folkehelsemeldinga understreker samtidig betydningen av helsefremmende og bærekraftige lokalsamfunn, sosial utjevning og tilgang til gode nærmiljøer og sosiale møteplasser (10).

Stortingsmeldingen peker også på at folkehelsearbeidet bør skje i samarbeid mellom kommune, frivillighet og lokalsamfunn. Skolehager, parsellhager og andre former for urbant landbruk kan derfor bidra både til bedre folkehelse, økt livskvalitet og mer bærekraftig stedsutvikling.

HANDLINGSPLAN FOR HORTEN KOMMUNE

FUNN OG FORSLAG

Det er flere som har ført oversikt over urbant landbruksinitiativer i regionen. Vi vil ikke gå igjennom alle, men viser til det digitale kartet på Statsforvalteren i Vestfold og Telemark sine nettsider. Det finnes allerede flere pågående initiativer i Horten kommune som er knyttet til urbant landbruk, matsystemer og sirkulær ressursforvaltning (1). Ved hjelp av Vestfold fylkeskommune har Horten etablert en særskilt økonomisk støtteordning for urbant landbruksinitiativer der eplepressingskurs, parsellhagekurs og lokale markedsinitiativer har fått finansiering. Videre finnes det flere lokale initiativer som Horten lokalhandel, der barnehager og fritidsordninger kjøper mat direkte fra lokale økologisk bønder, samt skole- og barnehage-hager, som ved Granly skole og Rørehagen barnehage.

Kommunen samarbeider også med lokale kafeer og offentlige kantiner som prioriterer lokale råvarer og bruker overskuddsmat i virksomheten sin. Videre har Horten støttet initiativer knyttet til inkludering og matfellesskap, som Food U Love, et innvandrerkvinnedrevet matlagingsinitiativ, samt arrangert seminarer om lokalmat, beredskap og offentlige anskaffelser, noe som løfter fram sammenhengen mellom urban matproduksjon, matsikkerhet og lokal resiliens.

Bilde: Visjoner fra kartleggingsworkshop

FORSLAG I
Samkoordinering

Horten kommune har flere initiativer som omhandler urbant landbruk, men det oppleves som fragmentert. Kartleggingen og funnene våre viser at det er behov for større samkoordinering mellom sektorene, samt kommunikasjon vedrørende hva urbant landbruk er. Erfaringer fra andre kommuner og nasjonale strategier viser at urbant landbruk fungerer best når arbeidet samordnes på tvers av fagområder og sektorer (5). For å sikre en mer helhetlig utvikling foreslås det derfor å etablere en bybonderolle i Horten kommune.

Bybonde

Bybonden skal ha som funksjon å være en samordnende ressurs og pådriver til samhandling på tvers av sektorer. En bybonde bør ikke ses som et isolert tiltak, men som et virkemiddel for å de andre tiltakene i handlingsplanen, samt andre eksisterende mål tverrsektorielt. Flere kommuner har gode erfaringer med slike stillinger for å styrke samkoordinering og forankring av urbant landbruk. Oslo kommune har hatt en slik stilling lenge, men mest sammenlignbart vil være Kongsberg kommune som etablerte denne stillingen i 2023. (17)

For å sikre effektiv gjennomføring foreslås det at bybonderollen forankres internt i kommunen, eksempelvis innen byutvikling eller samfunnsutvikling. En slik organisatorisk plassering kan gi bedre forutsetninger for å:

- koordinere tiltak på tvers av kommunale avdelinger
- kartlegge og tilrettelegge kommunale arealer til dyrking
- integrere urbant landbruk i reguleringsog planprosesser
- koble urbant landbruk til folkehelse, frivillighet og nærmiljøutvikling

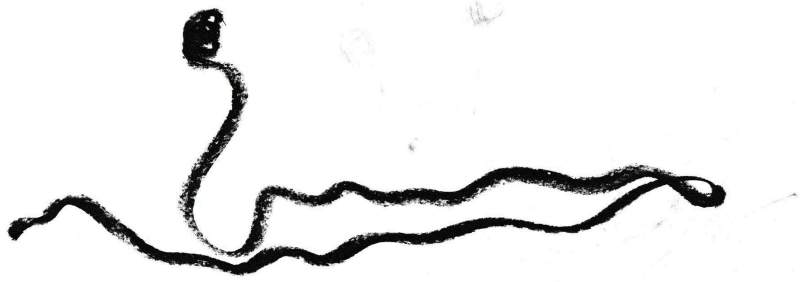
En slik plassering gir bedre forutsetninger for å håndtere administrative prosesser, koordinere tiltak på tvers av sektorer og sikre tilgang til og tilpasning av kommunale arealer. Dette gjør at bybonden bidrar til mer effektiv gjennomføring og sterkere kobling mellom strategiske mål og praktisk arbeid. Ideelt sett burde en slik stilling være minimum 50 %, men foreslås her til 30 % for å minske terskelen for å igangsette tiltaket.

Tiltak: Bybonde

1. Etablere en pilotstilling (30%)
   Oppstart som prosjektstilling med fokus på kartlegging og pilotprosjekter

2. Kartlegge eksisterende initiativer og ressurser, samt:
   - Koordinere innbyggerinitiativ
   - Formidle kunnskap
   - Utvikle dyrkingsområder
   - Samarbeide med skoler
   - Bidra til biologisk mangfold
   - Koble frivillighet og kommune

3. Søke eksterne midler
   - Aktiv bruk av tilskuddsordninger, for eksempel Sparebankstiftelsen
   - Finansiere utstyr, aktiviteter og videre utvikling

Forankring

Kommuneplanens samfunnsdel (27):

- Satsingsområde «Natur og miljø» - Hovedmål: «Horten kommune går foran i det grønne skiftet» og delmål: «Hortens innbyggere har kunnskap om, respekt for og tar ansvar for naturen."
- Under satsingsområde «Natur og miljø»: «Gjennom samarbeid med innbyggere, næringslivet, organisasjoner og frivilligheten skal kommunen være en pådriver for innovative løsninger og endret adferd».
- Satsingsområde «Trygghet for innbyggerne» - Hovedmål: «Horten kommune verner om og sikrer dyrket mark for fremtidige generasjoner» og delmål: «I Horten er det allsidig matproduksjon.»

Handlingsplan for Horten sentrum 2022-2034 (28):

- «2.5 Midlertidige byrom: Etablere midlertidig hagerom i sentrum på grå arealer /restarealer» (s.18)

Landbruksplan 2025–2030 (21):

- Hovedmål: «Horten kommune skal bidra for å nå mål om økt matproduksjon i Norge».
- Delmål: «Øke produksjonen av grønnsaker, frukt, bær og poteter, matkorn og proteinvekster».

Helse og velferd, Strategiplan 2019-2030 (29):

- «..det jobbes for å skape offentlige rom som fungerer som møteplasser og legger til rette for fysisk aktivitet» (s.7).
- «5.1 Mål og tiltak (s. 15): Innbyggere bidrar til et godt lokalsamfunn, og opplever å delta i meningsfulle aktiviteter:
  - Legge til rette for fysisk aktivitet og helsefremmende tiltak
  - Styrke samarbeid med frivillige organisasjoner og næringslivet
  - Styrke ansvaret for fellesskapet i nærmiljøene og kommunen» (s. 15).

Grønnstrukturplan for Horten kommune (19):
Målsetting og strategier (s.11):

- «Skape attraktive og helhetlige bomiljøer». «Den offentlige grønnstrukturen er en sosial møteplass og gir interessante og opplevelsesrike nærmiljøer tilgjengelig for alle».

Kommuneplanens arealdel 2022 – 2033 (15).

- «Ved bærekraftig utvikling menes det en samfunnsutvikling som i møtekommer dagens forbruksbehov, uten å forringe mulighetene for kommende generasjoner» (s.10)
- «Det er viktig med en enda større bevissthet og fokus på en bærekraftig utvikling.» (s.10)

Kommunedelplan for klima og energi 2020-2032. (30).

- «Landbruket kan være en del av klimaløsningen.» (s.42)
- «Klimatilpasning handler også om å sikre god beredskap ved å følge med på behovet for matsikkerhet, nødvann og tilgangen til dyrefôr, og vurdere og handle ut i fra vurderingene i tilknytning til tørkeperioder.» (s.25)
- «Klimaendringene vil gradvis endre vekstforholdene for skogbruk og landbruk.» (s.10)

FORSLAG II

Grønne og sosiale læringsarenaer for barn og unge

Målet med innsatsområdet er å bidra til økt naturforståelse, matkompetanse og mestring blant Hortens barn og unge gjennom skolehager og praktiske læringsarenaer.

Horten kommune står overfor flere folkehelse- og levekårsutfordringer som gjør behovet for inkluderende og helsefremmende møteplasser særlig relevant (13; 18; 14). Kommunen har en høyere andel husholdninger med vedvarende lavinntekt enn landsgjennomsnittet, en høyere andel unge utenfor arbeid og utdanning, samt flere barn som vokser opp i lavinntektsfamilier og trangbodde husholdninger (13; 18). Samtidig viser levekårsundersøkelser at enkelte områder i kommunen, særlig sentrumsområdene, har høyere forekomst av levekårsutfordringer knyttet til inntekt, arbeidsledighet og utdanningsnivå (14).

Skolehager

Skolehager og grønne læringsarenaer kan bidra til å møte flere av disse utfordringene ved å skape inkluderende fellesskap og praktiske mestringsarenaer, samt gi barn og unge tilgang til natur, fysisk aktivitet og matkompetanse uavhengig av sosioøkonomisk bakgrunn. Tiltaket kan dermed bidra til sosial utjevning, økt livskvalitet og styrket tilhørighet blant barn og unge.

Skolehager kan også knyttes til nasjonale mål om en mer praktisk og variert skolehverdag (10). En mer praktisk skole, fremhever betydningen av praktisk, utforskende og relevant læring for å styrke elevenes motivasjon, trivsel og mestring. Meldingen peker på at mer praktisk læring kan gjøre skolen «mer meningsfull og motiverende for elevene» (10, s. 11) og bidra til økt inkludering og fysisk aktivitet. Skolehager kan være en konkret måte å realisere disse målene på ved å gi elevene praktisk erfaring med natur, bærekraft, matproduksjon og samarbeid, samtidig som undervisningen kobles tettere til elevenes hverdag.

For å gjøre dette tiltaket mer generaliserbart kan innsatsen også benyttes av barnehager, noe som støtter kommunens mål om at «I Hortenskolen og Hortensbarnehagen lærer barn og unge verdien av bærekraftig utvikling» (19).

Innspill fra spørreundersøkelsen viser også støtte til etablering av skolehager: «Team opp med alle skolene. La alle barneskolene ha egen hage som en del av naturfag. Grønnsaker kan benyttes i mat og helse, overskudd selges til foreldre der pengene kan gå direkte tilbake til skolene.» (31).

Tiltak: Skolehager

1. Legge til rette for at alle skolebarn i Horten kommune får tilgang til skolehager eller andre grønne læringsarenaer.
2. Kartlegge eksisterende skolehageinitiativer og egnede arealer for videre utvikling av skolehager og nærmiljøhager.
3. Vurdere etablering av en felles kommunal skolehage/nærmiljøhage i samarbeid med skoler, frivillighet og relevante kommunale tjenester.
4. Styrke samarbeid med eksterne fagmiljøer og initiativer, som Grønne klasserom.
5. Søke eksterne tilskuddsordninger og samarbeidsmidler til utvikling og drift av skolehager.

Forankring

Kommuneplanens samfunnsdel (27):

- Satsingsområde God oppvekst - Delmål: «Alle barn og unge får oppleve mestring, læring og utvikling»
- Satsingsområde Natur og miljø - Delmål: «Hortens innbyggere har kunnskap om, respekt for og tar ansvar for naturen”

Helse og velferd, Strategiplan 2019-2030 (29):

- «Innbyggere bidrar til et godt lokalsamfunn, og opplever å delta i meningsfulle aktiviteter»

Grønnstrukturplan for Horten kommune (32):
Flerfunksjonell grønnstruktur (s.14):

- Grønnstrukturen er et sammensatt biologisk system med mange verdier og funksjoner som kan deles opp slik: Sosiale verdier og funksjoner: Helse og livskvalitet, lek, estetikk, pedagogikk».

Folkehelsemeldinga. Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar (10):

- «Helsevanane som blir etablerte tidleg i livet, påverkar sjansane til å lykkast i skulen og i arbeidslivet.» (s.8)
- «[...] Det blir foreslått tiltak i skolen, knyttet til både skulemåltid, fysisk aktivitet, psykisk helse, læringsmiljø og skulebygg.» (s.14)

Bilde: Granly skolehage

FORSLAG III

Kunnskap for innbyggerne

Urbant landbruk kan fungere som en praktisk arena for å øke innbyggernes kunnskap om natur, matproduksjon, pollinatorer og økologiske sammenhenger. Denne typen kompetanse er også relevant i et beredskapsperspektiv, ved at den kan bidra til å bygge et mer resilient lokalsamfunn i møte med framtidige utfordringer. Arbeidet med å øke kunnskapen om dyrking og matproduksjon er knyttet til flere aktuelle målsettinger. Blant annet gjelder dette målet i Horten kommunes Naturmangfoldplan om å «bygge og tilgjengeliggjøre kunnskap om naturmangfold i kommunen» (20).

Videre beskriver den nasjonale strategien for pollinatorer at kommunene «bør øke kunnskapen om hvordan de kan forbedre pollinatorenes forhold i grøntarealene, legge til rette for pollinatorvennlig utvikling og forvaltning av kommunale grøntområder og ta hensyn til pollinerende insekter i den kommunale arealplanleggingen» (20, s. 14).

Det er imidlertid mer enn naturkunnskap og biologisk mangfold som er viktig i denne sammenhengen. I spørreundersøkelsen oppga 14 av 21 respondenter at de ønsket mer informasjon om hvor lokalmat kan kjøpes.

Workshopen viste også et stort engasjement for læring og deling av erfaringer. I en av workshopgruppene dreide diskusjonene seg om hvordan dette kunnskapsfeltet inngår i et større tema: å leve mer bærekraftig gjennom kunnskap om sirkulær økonomi, plantevitenskap, dyrking og naturforståelse.
Etter vår vurdering finnes det et betydelig potensial for å styrke Horten som et attraktivt og bærekraftig lokalsamfunn gjennom læringsarenaer og formidling knyttet til urbant landbruk. I workshopen ble biblioteket særlig trukket fram som en viktig ressurs, og kommunen bør derfor støtte eksisterende initiativer og gi tydelige føringer som kan styrke bibliotekets arbeid med bydyrking, matsikkerhet og bærekraft. Biblioteket har allerede etablert et frøbibliotek som er tilgjengelig for allmennheten.

Urbant landbruk kan også fungere som en praktisk læringsarena for naturforståelse, matproduksjon og bærekraft. Dette samsvarer med kommunens mål om at barn og unge skal lære verdien av bærekraftig utvikling, samt at skolene aktivt skal benytte naturen i sitt pedagogiske arbeid. Urbane dyrkingsmiljøer kan dermed bidra til å styrke elevenes naturkunnskap, utforskende læring og forståelse for lokale økologiske sammenhenger.

Tiltak: Læringsarenaer og kunnskapsformidling

1. Styrke biblioteket som kunnskapsarena for urbant landbruk
- videreutvikle frøbiblioteket
- arrangere foredrag, kurs og workshops om dyrking, kompostering og lokal matproduksjon
- utvikle formidling om beredskap, pollinatorer og bærekraftige matsystemer

2. Utvikle grønne læringsarenaer i kommunen
- legge til rette for læringshager ved skoler, barnehager og nærmiljøer
- bruke urbant landbruk som pedagogisk verktøy i undervisning om natur, bærekraft og matproduksjon
- etablere inkluderende møteplasser for kunnskapsdeling og praktisk læring

3. Synliggjøre lokal mat og lokale initiativer
- formidle informasjon om hvor lokalmat kan kjøpes
- synliggjøre lokale dyrkingsprosjekter og frivillige initiativer
- koble innbyggere, frivillighet og lokale produsenter sammen

Forankring

Naturmangfoldplanen (20).

- “5.1.1 Bygge og tilgjengeliggjøre kunnskap om naturmangfold i kommunen.
  Strategi: Kommunen skal styrke og synliggjøre kunnskapen om naturmangfoldet i Horten”

Helse og velferd, Strategiplan 2019-2030. (29).

- “bør øke kunnskapen om hvordan de kan forbedre pollinatorenes forhold i grøntarealene, legge til rette for pollinatorvennlig utvikling og forvaltning av kommunale grøntområder og ta hensyn til pollinerende insekter i den kommunale arealplanleggingen.” (s 14)

Bilde: Hortens bibliotek

FORSLAG IV

En grønnere og mer attraktiv kommune

«Mer villblomst langs veier, og hva med å fylle torget med dyrkekasser og planter og fjerne opplevelsen av asfalthav som torget gir i dag? Og mer benker og bord imellom. Da blir torget en grønn, spiselig og vakker oase!» (33). Horten kommune har en visjon om å være både en grønn og attraktiv by, og peker i Kommuneplanens samfunnsdel blant annet på ønsket om høy kvalitet på møteplasser, skoler, barnehager og bostedskvaliteter (27). Dette innsatsområdet er derfor direkte forankret i kommunens overordnede mål om «attraktivitet» og «natur og miljø».

Grønne byrom

Ved å legge til rette for urbant landbruk og grønne lunger kan kommunen øke bostedsattraktiviteten gjennom å skape sosiale møteplasser, forbedre folkehelsen og samtidig styrke ivaretakelsen av lokalt naturmangfold. Dette støttes også av den nasjonale strategien for urbant landbruk (5). For å sikre at urbant landbruk blir en varig del av byutviklingen, bør prinsippene integreres i kommunens planarbeid og vurderes i nye boligprosjekter. Flere undersøkelser viser også at urbant landbruk kan ha positive effekter på folkehelse, blant annet gjennom økt fellesskap og tilhørighet (3, s. 18).

Tverrfaglig byplanlegging

For å skape en helhetlig arealplanlegging og utvikling i Horten kommune er det behov for en tverrfaglig tilnærming. For å forankre urbant landbruk og bidra til å nå kommunens overordnede mål, kreves det derfor samarbeid på tvers av kommunens virksomhetsområder.
For å styrke det tverrfaglige samarbeidet og koble ulike fagområder sammen, er det viktig at kommunen får oversikt over tilgjengelige arealer, tomter og planer (3, s. 20). I den nasjonale strategien for urbant landbruk, Dyrk byer og tettsteder, fremheves det også at samarbeid på tvers av etater er viktig for å avklare interesser, eierskap og utviklingsmuligheter (3).

Videre bygger innsatsområdet opp under målene i kommunens landbruksplan, som tar utgangspunkt i den nasjonale landbrukspolitikkens fire overordnede mål: *matsikkerhet og beredskap, landbruk over hele landet, økt verdiskaping* og *bærekraftig landbruk med lavere klimagassutslipp* (21, s. 3). I landbruksplanen er det blant annet formulert et hovedmål om å «verne om og sikre dyrket mark for fremtidige generasjoner» samt bidra til økt matproduksjon i Norge (21, s. 3).

Urbant landbruk kan bidra til flere av landbruksplanens delmål, blant annet gjennom å støtte aktiv bruk av tilgjengelige dyrkingsarealer og styrke lokal matproduksjon. Landbruksplanen fremhever også målet om å «oppfylle driveplikten på all dyrka jord» (21, s. 4). I henhold til Jordlova § 8 skal dyrka jord som hovedregel holdes i drift. Dette aktualiserer spørsmål om hvordan både eksisterende jordbruksarealer og kommunale grøntområder kan forvaltes mer aktivt som ressurser for lokal dyrking og urbant landbruk.

Videre kan urbant landbruk understøtte målet om å «opprettholde allsidig matproduksjon» og «øke produksjonen av grønnsaker, frukt, bær og poteter, matkorn og proteinvekster» (21, s. 4). Landbruksplanens eksisterende tiltak retter seg i stor grad mot forvaltning av ordinære landbruksarealer, blant annet gjennom jordvern, oppfølging av driveplikt, jordleieavtaler, drenering, jordhelse og teknologiutvikling.

Urbant landbruk kan derfor forstås som et supplerende virkemiddel som kan bidra til å utvide arbeidet med lokal matproduksjon, særlig i bynære områder og på mindre arealer som ikke inngår i tradisjonell landbruksdrift.

Tiltak: Grønne og spiselige byrom

1. Kartlegge kommunale arealer som kan brukes til urbant landbruk
- identifisere tomter, plenarealer og byrom med potensial for dyrking

2. Etablere pilotprosjekter med dyrkekasser og pollinatorvennlige planter
- prøve ut tiltak på torget, ved skoler eller i kommunale grøntområder

3. Integrere urbant landbruk i planarbeid og nye boligprosjekter
- vurdere krav eller anbefalinger om dyrkingsarealer i reguleringsprosesser

4. Utvikle grønne møteplasser i nærmiljøer
- kombinere dyrking med benker, oppholdssoner og sosiale møteplasser

5. Opprette en tverrfaglig arbeidsgruppe for urbant landbruk
- samle plan, miljø, landbruk, folkehelse og frivillighet for koordinering av tiltak

6. Etablere pollinatorvennlige soner og spiselige beplantninger på kommunale areal, plante villblomster, frukttrær og bærbusker der det er hensiktsmessig

Foto: Morgan Bringeland

Forankring

Grønnstrukturplan for Horten kommune (32):

- «En gjennomtenkt og brukervennlig grønnstruktur i byer og tettsteder vil være sentral for å nå kommunens ønskede målsetning for bærekraftig arealbruk som styrker folkehelsen» (s 11)
- «Den offentlige grønnstrukturen er en sosial møteplass og gir interessante og opplevelsesrike nærmiljøer tilgjengelig for alle.» (s 11)
- «Horten kommune skal i alle store byutviklingsprosjekter [...] legge vekt på bærekraftig byplanlegging gjennom klimasmarte, ressursoptimale og miljøvennlige løsninger» (s 11)

Handlingsplan for Horten sentrum 2022-2034 (28):

- 1.1 Prioriterte byrom:
  - Lystlunden – tiltak «Grønt og urbant biologisk mangfold», «Aktivitet/arrangementer» og «Estetikk/kunst» (s.6).
  - Torget - tiltak «Grønt og urbant biologisk mangfold» og "Aktivitet/event/arrangementer» (s.9).
  - Braarudparken - tiltak «Byromsutforming», «Grønt og urbant biologisk mangfold», «Aktivitet/arrangementer» og «Estetikk» (s.10-11).
- 1.2 Andre byrom i sentrum og omegn/sentrumskransen (s.12-13).
- 2.2 Grønnstruktur og urbant biologisk mangfold (s.16).
- 2.5 Midlertidige byrom: Etablere midlertidig hagerom i sentrum på grå arealer /restarealer (s.18).

Kommuneplanens samfunnsdel 2022-2034 (27):

- Overordnede mål om “attraktivitet” og “natur og miljø”.

Landbruksplan 2025-2030 (21) :

- ”Oppfylle driveplikten på all dyrka jord“ (Horten kommune, 2025, s. 4).

Dyrk byer og tettsteder - Nasjonal strategi for urbant landbruk, (5).

- Kommuner bør etablere et samarbeid på tvers av etater for å best mulig avklare interesser, muligheter for utvikling og hvem som eier tomtene (s.23).

Helse og velferd, Strategiplan 2019-2030. (29).

- «Fysisk aktivitet har mye å si for en god folkehelse, og kommunen jobber aktivt på flere fronter for å stimulere til dette.» (s. 7)
- «det jobbes for å skape offentlige rom som fungerer som møteplasser og legger til rette for fysisk aktivitet.» (s. 7)
- «Forebyggende og helsefremmende arbeid eller folkehelse er sentrale tema i all kommunal planlegging.» (s. 15)

Kommunedelplan for klima og energi 2020-2032. (30).

- «Mål og tiltak som handler om fortetting i arealplanleggingen er viktig for å sikre riktig overvannshåndtering og bidrar til redusert energibruk, reduserte klimagassutslipp og bevaring av god matjord.» (s.10)

Kommuneplanens arealdel 2022 – 2033 (15).

- «Kvaliteter i nærmiljøet ar av stor betydning for befolkningens trivsel og helse» (s.13)
- «Det er derfor viktig å ivareta grøntområder, som egner seg til fysisk aktivitet, lek og sosialt samvær, også i sentrumsnære områder.» (s.13)

FORSLAG V

Innbyggerdrevne initiativer

Som nevnt finnes det allerede et tydelig politisk og strategisk grunnlag for å styrke urbant landbruk i Horten, også gjennom samarbeid med sivilsamfunnet. Dette kommer blant annet til uttrykk gjennom kommunens økonomiske støtteordninger til initiativer innen urbant landbruk. Vi vil understreke at disse initiativene bør bygges opp gradvis over tid, og at langsiktig forankring og forutsigbare støtteordninger er avgjørende for å sikre bærekraftig utvikling. Derfor er det ønskelig at denne støtten videreføres, og at den ved positive erfaringer og resultater kan videreutvikles og styrkes over tid.

Frivillighet

Hortens Plan for Frivillige utgjør også en viktig grunnpilar for en satsing på økt selvforsyning og beredskap (22). Mange av initiativene som allerede finnes, og som kan videreutvikles, er avhengige av et engasjert sivilsamfunn og den kompetansen som finnes blant frivillige aktører. Dette samsvarer med kommunens egne mål om at "offentlig, privat og frivillig sektor samarbeider om å utvikle gode tilbud til innbyggerne" (22).

Videre understrekes dette i strategien: «Horten kommune benytter aktivt frivillige organisasjoners kompetanse og kapasitet for å berike sine tjenestetilbud og for å styrke ønsket samfunnsutvikling» som finnes under hovedmål «I Horten kommune samarbeider vi for å nå felles mål.» i kommunens Plan for Frivillige (22.)

I Planen for bevaring av insekter, løftes betydningen av lokalt engasjement og praktiske tiltak frem: "det er mye man kan gjøre som enkeltperson, for eksempel lage et insekthotell, så ut en eng eller engasjere seg i kartlegging" (23, s. 4). Dette viser at kommunen allerede ser innbyggernes deltakelse som en viktig del av arbeidet med naturforvaltning og biologisk mangfold.

Tiltak: Frivillighetens rolle i samfunnsutviklingen

1. Synliggjøring av frivillighetens rolle i samfunnsutviklingen

- Evaluere den langsiktige effekten av den eksisterende støtteordningen i dialog med mottakerne av finansieringen.
- Anerkjenne i strategier og handlingsplaner at urbant landbruk og tilhørende initiativer krever langsiktig oppbygging for å skape varige resultater.
- Anerkjenne frivillige organisasjoner som strategiske samarbeidspartnere
- Vurdere langsiktige avtaler med frivillige aktører som bidrar til lokal matproduksjon, kunnskapsdeling og inkluderende møteplasser.

2. Styrke naturmangfold og innbyggerengasjement

- Koble urbant landbruk til eksisterende mål innen biologisk mangfold, pollinatorvennlige tiltak og naturforvaltning.
- Stimulere til praktiske tiltak som blomsterenger, insektvennlige beplantninger, kompostering og lokal frøformidling i tilknytning til dyrkingsprosjekter.

Forankring

Plan for frivillighet (22):

- 5.1.1 Legge til rette for en sterk og levende frivillig sektor – tiltak:
- Delmål: “Offentlig, privat og frivillig sektor samarbeider om å utvikle gode tilbud til innbyggerne” (med hovedmål: ”Horten har et mangfoldig kultur-, idretts- og foreningsliv”)
- 5.2 Styrke samarbeid mellom frivillig og offentlig sektor - mål og strategier:
- Tilltak: “Horten kommune benytter aktivt frivillige organisasjoners kompetanse og kapasitet for å berike sine tjenestetilbud og for å styrke ønsket samfunnsutvikling"

Bilde: Café Gul

FORSLAG VI

Næringsliv og økonomi

Når det gjelder økonomiske perspektiver, kan urbant landbruk generelt forstås ut fra to dominerende perspektiver. Det første er det næringsmessige perspektivet, hvor virksomheter og bedrifter utvikler produkter og tjenester som kan konkurrere i markedet, samtidig som de bidrar til lokalsamfunnet gjennom lokale produkter, arbeidsplasser og skatteinntekter. Det andre er et mer samfunnsøkonomisk perspektiv, hvor urbant landbruk kan fungere som sysselsetting for personer uten fast arbeid, for mennesker med behov for arbeidstrening, eller som en sosial arena som fremmer tilhørighet og mestring.

Urbane landbruksnæringer

I denne sammenhengen kan urbant landbruk kobles direkte til Horten kommunes Strategisk næringsplan 2022-2030 (34). Dette er et innsatsområde hvor både lokalsamfunn og politikere kan bidra ved å tilrettelegge for lokaler og arealer for virksomheter som driver med lokal produksjon. Ved å legge til rette for urbant landbruk kan kommunen skape arenaer hvor gründere kan teste nye konsepter innen grønn næring, lokalmat og bærekraftige tjenester, i tråd med næringsplanens mål om økt innovasjon og lokal vekst (34).

Dette er særlig relevant fordi urbant landbruk representerer et potensial for utvikling av nye virksomheter, eksempelvis innen lokal matproduksjon, distribusjon, kursvirksomhet, grønn tjenesteutvikling og sosiale entreprenørskapsmodeller. Satsingen er dermed i tråd med næringsplanens prioritering av «gründere og vekstetablerere» (34, s.33) ved å legge til rette for innovasjon, pilotprosjekter og nye former for lokal verdiskaping.

Noe som ble særlig nevnt i workshopen, var at støtten til torgmarkedet bør videreføres. Initiativet fremmer lokale aktører gjennom å tilby en god markedsplass som synliggjør virksomheter, samtidig som det fungerer som en sosial møteplass med mulighet for kunnskapsdeling og et rikere og mer attraktivt bymiljø. Også «samarbeid og møteplasser» er noe som etterspørres i Hortens strategiske næringsplan (34, s. 29).

Tiltak: Fremme urbane landbruksnæringer

1. Støtte lokale bedrifter og initiativer innen urbant landbruk i Horten
   - Tilrettelegge for tilgang til egnede lokaler, arealer og infrastruktur for virksomheter og initiativer som driver med lokal matproduksjon, foredling, dyrking eller annen grønn næringsutvikling.
   - Kartlegge kommunale arealer og bygg som kan egne seg for etablering av urbane landbruksprosjekter, veksthus, dyrkingsfellesskap eller småskala produksjon.

2. Urbant landbruk som arena for introduksjonsarbeid og kompetanseheving
   - Prioritere urbant landbruk som en del av introduksjonsprogram, arbeidstrening og opplæringstiltak, for å styrke praktisk kompetanse, arbeidsinkludering og lokal sysselsetting.
   - Utvikle samarbeid mellom kommunen, næringsliv, NAV, frivillige organisasjoner og utdanningsinstitusjoner for å skape opplæringsløp og praksisplasser innen dyrking, matproduksjon og grønt entreprenørskap.

3. Sikre og videreutvikle torgmarkedstradisjonen i Horten
   - Videreføre og styrke økonomisk støtte til frivillige organisasjoner eller aktører som driver og organiserer torgmarkedet.
   - Legge til rette for at lokale produsenter, småskalabedrifter og urbane dyrkingsinitiativ får tilgang til salgsarenaer gjennom torgmarked og andre lokale møteplasser.

Forankring

Strategisk næringsplan 2022-2030 (34):
- Skape arenaer hvor gründere og vekstetablerere kan teste nye konsepter innen grønn næring, lokalmat og bærekraftige tjenester, i tråd med næringsplanens mål om økt innovasjon og lokal vekst.

Handlingsplan muligheter og mestring (35):
- Mål 1: Alle arbeidsføre voksne i målgruppen er i fast arbeid. (s.7)
- Mål 2: Alle barn i målgruppen har tilgang til meningsfulle fritidsaktiviteter. (s.7)

Kommunedelplan for klima og energi 2020-2032. (30).
- «Kjøp lokalprodusert mat når muligheten byr seg.», «Kjøpe kortreist mat.» «Kjøpe økologisk mat.» (s. 14) Disse punktene kommer fra innspill fra ungdom og peker direkte mot lokale matsystemer og bærekraftig matforbruk.
- «Utviklingen i behovet for matsikkerhet, nødvann og tilgangen på dyrefôr bør vurderes løpende i tilknytning til perioder med ekstremvær.» (s.4)

Oppsummering av forslag

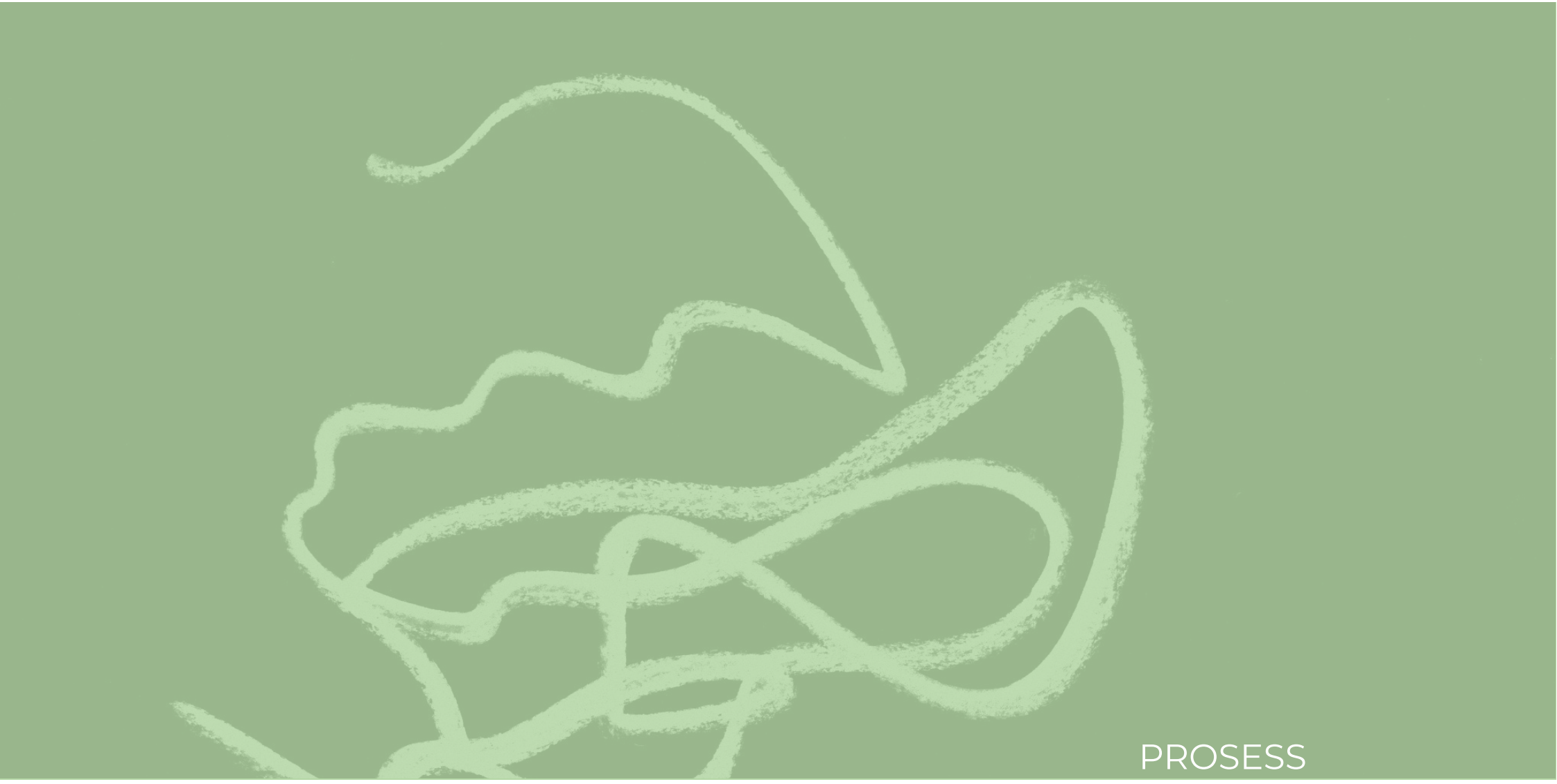
Det vi har utarbeidet, er en oversiktlig framstilling av eksisterende strategier og mål i kommunen som understøtter og legitimerer det urbane landbrukets rolle i Hortens utvikling. Med utgangspunkt i våre undersøkelser og observasjoner, i dialog med lokalsamfunnet og gjennom samtaler med to ansatte i kommunen, har vi utviklet et grunnlag for å videre etablere en handlingsplan med potensielle tiltak for Horten. Tiltakene som presenteres er ment som anbefalinger til videre arbeid. Vi anbefaler at politikere og administrasjonen i Horten kommune, i dialog med sivilsamfunnet, videreutvikler, tilpasser og konkretiserer tiltakene for å skape eierskap og handlingsrom i det videre arbeidet.

Denne rapporten viser at eksisterende og nye initiativer innen urbant landbruk i Horten kommune kan samordnes og forankres gjennom tydeligere tverrsektorielt samarbeid, bedre koordinering av kommunale ressurser og sterkere integrering av urbant landbruk i kommunens planverk og utviklingsstrategier. Videre peker arbeidet på at urbant landbruk allerede er indirekte forankret i flere av kommunens eksisterende mål knyttet til folkehelse, naturmangfold, bærekraft, næringsutvikling og attraktiv byutvikling. Handlingsplanen og tiltakene som presenteres er derfor ment som et grunnlag for å samle og videreutvikle disse initiativene i en mer helhetlig retning. Selv om handlingsplanen er utviklet med utgangspunkt i Horten kommunes lokale forutsetninger, vurderes flere av prinsippene og tiltakene å ha overføringsverdi til andre kommuner med lignende utfordringer og målsettinger knyttet til bærekraftig byutvikling, lokal matproduksjon og beredskap. Særlig gjelder dette behovet for tverrsektorielt samarbeid, bedre koordinering av kommunale ressurser og sterkere integrering av urbant landbruk i kommunale planer og strategier.

Dette er et langsiktig arbeid, og vi vil understreke betydningen av bred forankring i både kommunens virksomheter, næringslivet og sivilsamfunnet. Utvikling av sirkulære løsninger, innovasjon og beredskap krever tverrsektoriell dialog, og urbant landbruk kan fungere som en arena for slike prosesser og videre utvikling, ettersom temaet berører mange aspekter av samfunnets infrastruktur og verdiskaping. På denne måten håper vi at Horten anerkjenner urbant landbruks brede relevans og mange funksjoner. I dette arbeidet presenteres først og fremst observasjoner, muligheter og strategiske potensialer snarere enn kvantitative beregninger. Et mer fordypende neste steg kan være en nærmere analyse av økonomisk allokering innenfor kommunens eksisterende budsjetter, for å identifisere hvordan ressurser kan omfordeles og bedre understøtte utviklingen av urbant landbruk uten nødvendigvis å kreve store nye investeringer. Dette kan eksempelvis kobles til neste anbudsrunde for drift, offentlige anskaffelser og kommunale bestillinger, hvor krav og kriterier kan videreutvikles for å inkludere urbant landbruk, spiselige vekster og lokal matproduksjon som en integrert del av kommunens virksomheter og offentlige rom.

Relokaliseringsstrategier kan bidra til å styrke både lokal resiliens og kommunal beredskap ved å omfordele eksisterende ressurser og integrere matproduksjon i byutviklingen. Et eksempel er Kongsberg, en kommune av tilsvarende størrelse som Horten, hvor kommunen allerede har etablert en bybonde som del av arbeidet med lokal matproduksjon, bærekraftig byutvikling og innbyggerengasjement. Dette illustrerer en mulig modell for hvordan Horten kan videreutvikle egne initiativer innen urbant landbruk.

Vi vil også fremheve at kommunen allerede disponerer tilgjengelige ressurser og realkapital som gjør det mulig ved enkle grep øke omfanget av urbant landbruk uten betydelige merkostnader. Videre vil vi understreke at dette kan skape langsiktige sosioøkonomiske gevinster og verdiskaping for lokalsamfunnet. Dette bør ikke undervurderes.

PROSESS

ARBEIDSPROSESS

Håndboken og handlingsplanen bygger på en gjennomgang av eksisterende initiativer i Horten kommune, en spørreundersøkelse, intervjuer og en interessentworkshop med relevante aktører. På grunn av begrenset tidsramme fokuseres arbeidet på strategiske anbefalinger fremfor en detaljert analyse av alle funn og foreslåtte tiltak.

Samarbeid med kommunen

I starten av prosjektet ble det gjennomført en oppstartssamtale med en representant for Horten kommune. Hensikten var å knytte kontakt med oppdragsgiver og få utfyllende informasjon om kommunens ønsker for oppdraget.

Kartleggingsworkshop

Vi holdt en workshop 20.03.2026 på Horten Rådhus med 11 deltakere fra både offentlig og privat sektor. Workshopen ble brukt som en kvalitativ metode for å utforske lokale perspektiver på urbant landbruk, samarbeid og muligheter for utvikling.

Spørreundersøkelse

Det ble gjennomført en spørreundersøkelse med 21 respondenter (se vedlegg C). Undersøkelsen hadde som hensikt å kartlegge innbyggernes interesse for urbant landbruk, erfaring med dyrking, tilgang til lokal mat samt holdninger til kommunal rolle og beredskap. Spørreundersøkelsen ble laget ved hjelp av Nettskjema for å sikre anonymitet for respondentene, deretter ble den offentliggjort i en Facebookgruppe for innbyggere i Horten kommune.

Intern refleksjonsworkshop

Som en del av analyseprosessen ble det gjennomført en intern workshop i studentgruppen. Hensikten var å sammenstille innsikter fra datainnsamlingen og identifisere sentrale temaer og mulige tiltak for videre utvikling av urbant landbruk i Horten.

Dokument analyse

Avslutningsvis ble det gjennomført en dokumentanalyse av relevante strategidokumenter og veiledere knyttet til urbant landbruk og lokal utvikling, inkludert *Nasjonal strategi for urbant landbruk, Hortens kommuneplanverk, strategi for urbant landbruk fra Kongsberg kommune og håndbok for urbant landbruk i Vestfold og Telemark* (5; 15; 17; 36). Formålet var å identifisere eksisterende tilnærminger, rammeverk og erfaringer som kunne være relevante for urbant landbruk i Horten.

Foto: Morgan Bringeland

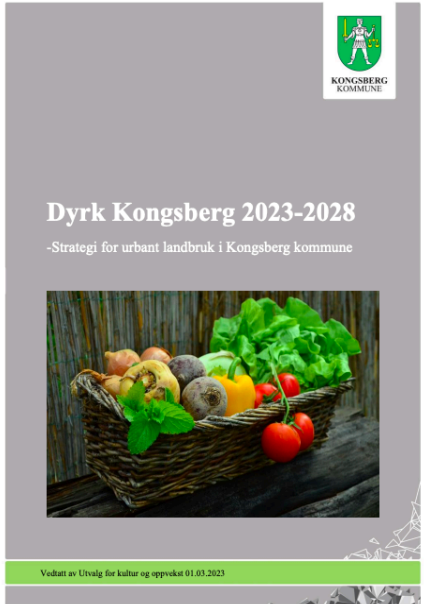
STRATEGIER

Dyrk byer og tettsteder, Departementene 2021

Urbant landbruk i Vestfold og Telemark, Statsforvalteren i Vestfold og Telemark, 2023

Dyrk Kongsberg, Kongsberg kommune, 2023)

REFERANSER

1. 1 B.M. Rød, personlig kommunikasjon, 13. februar 2026
2. 5 Departementene (2021). *Dyrk byer og tettsteder—Nasjonal strategi for urbant landbruk* [Strategi]. Landbruks- og matdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Kunnskapsdepartementet. https://www.regjeringen.no/contentassets/4be68221de654236b85b76bd77535571/207980-strategi-for-urbant-landbruk-web.cleaned-1.pdf
3. European Parliament. Directorate General for Parliamentary Research Services. (2017). *Urban agriculture in Europe: Patterns, challenges and policies : in depth analysis*. Publications Office. https://data.europa.eu/doi/10.2861/413185
4. 11 FAO (Red.). (2010). *A new deal school gardens: Promoting lifelong healthy eating habits*. Food and Agriculture Organization of the United Nation. https://www.fao.org/4/i1689e/i1689e00.pdf
5. FAO, Rikolto, & RUAF. (2022). *Urban and peri-urban agriculture sourcebook – From production to food systems*. FAO, Rikolto and RUAF. https://doi.org/10.4060/cb9722en
6. Folkehelseloven. (2011). *Lov om folkehelsearbeid (LOV-2011-06-24-29)*. Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-29
7. Helsedirektoratet (2025a). *Folkehelseprofil for Horten kommune.* https://folkehelseprofileksport.helsedirektoratet.no/Folkehelseprofiler/Kommune/2025/Bokmaal/3901_2025_Bokmaal.pdf
8. Horten kommune (2015). *Handlingsplan muligheter og mestring*. Hentet 12. mai 2026, fra https://pub.framsikt.net/planoverview-po/content/data/planmetadata-86478b12-f2af-4735-8e8b-cfb95525633e/handlingsplan%20muligheter%20og%20mestring.pdf
9. 19 Horten kommune. (2017a). *Grønnstrukturplan for Horten kommune*. https://pub.framsikt.net/planoverview/horten/planoverview-po/content/data/planmetadata-879d8ccb-b68d-45e5-b708-0b3e98bc9f6a/gr%C3%B8nnstrukturplan%2031_10.pdf
10. 32 Horten kommune. (2017a). *Grønnstrukturplan for Horten kommune*. https://pub.framsikt.net/planoverview/horten/planoverview-po/content/data/planmetadata-879d8ccb-b68d-45e5-b708-0b3e98bc9f6a/gr%C3%B8nnstrukturplan%2031_10.pdf
11. 29 Horten kommune. (2019a). *Helse og velferd, Strategiplan 2019-2030*. https://pub.framsikt.net/planoverview/horten/planoverview-po/content/data/planmetadata-3d1f8a37-8385-

47ec-81ef-52b497c0f639/stategiplan%20helse%202019-2030%20(1).pdf

12. 23 Horten kommune. (2019b). *Plan for bevaring av insekter i Horten kommune*. https://pub.framsikt.net/planoverview/horten/planoverview-po/content/data/planmetadata-7831622d-537b-45f6-b215-ca37039417f8/plan%20for%20bevaring%20av%20insekter.pdf
13. 30 Horten kommune. (2020). *Kommunedelplan for klima og energi 2020-2032*. https://pub.framsikt.net/planoverview/horten/planoverview-po/content/data/planmetadata-0819c64d-8ea1-4565-91ac-800262ecf8f6/klima%20og%20energiplan%202020-32.pdf
14. 15 Horten kommune. (2022a). *Kommuneplanens arealdel 2022 – 2033 Planbeskrivelse.* https://www.horten.kommune.no/_f/p24/i9923220a-8800-468b-8893-3bd2047c5c3d/planbeskrivelse-kpa-uten-bilde.pdf
15. 7 Horten kommune. (2022b). *Kommuneplanens samfunnsdel 2022-2034.* https://pub.framsikt.net/plan/horten/plan-fa598e9a-542a-4754-a01f-761eee866230-5441/#/
16. 28 Horten kommune. (2022c). *Handlingsplan Horten sentrum 2022-2034.* https://www.horten.kommune.no/_f/p24/if65ae55a-f264-4ea7-92b9-31d84ba4d36d/handlingsplan-for-horten-sentrum-kdp-2022-2034.pdf
17. 34 Horten kommune. (2022d). *Strategisk næringsplan 2022-2030.* https://www.horten.kommune.no/horinger-planer-og-prosjekter/planer/strategisk-naringsplan-2022-2030/
18. 14 Horten kommune. (2023a). *Levekårskartlegging Horten 2023 Kunnskapsgrunnlag.* https://www.horten.kommune.no/_f/p24/i40d19b24-557a-437d-9705-96ef6038349e/levekarskartlegging-horten-2023.pdf
19. 20 Horten kommune. (2023b). *Kommunedelplan for bevaring og økning av arts- og naturmangfold i Horten kommune (Naturmangfoldplanen).* https://pub.framsikt.net/plan/horten/plan-b35eccf4-f615-4287-94be-d93a9b0b6623-5494
20. 21 Horten kommune. (2025). *Landbruksplan 2025—2030*. https://pub.framsikt.net/plan/horten/plan-54913a58-c956-4874-92e0-c96c640e7c81-8757
21. 18 Helsedirektoratet (2025b). *Oppvekstprofil for Horten kommune.* https://folkehelseprofileksport.helsedirektoratet.no/Oppvekstprofiler/Kommune/2025/Bokmaal/3901_2025_Bokmaal.pdf
22. 22 Horten kommune. (u.å.). *Plan for frivillighet*. Hentet 10. mai 2026, fra https://pub.framsikt.net/plan/horten

/plan-5a2b9a63-acee-4f0b-8d23-fc901fff7f9d-6065

23. 8 Ilieva, R. T., Cohen, N., Israel, M., Specht, K., Fox-Kämper, R., Fargue-Lelièvre, A., Poniży, L., Schoen, V., Caputo, S., Kirby, C. K., Goldstein, B., Newell, J. P., & Blythe, C. (2022). The Socio-Cultural Benefits of Urban Agriculture: A Review of the Literature. *Land*, *11*(5), 622. https://doi.org/10.3390/land11050622
24. 26 Kanosvamhira, T. P. (2025). Growing together: Unveiling the potential of school-based community gardens to foster well-being, empowerment, and sustainability. *Urban Transformations*, *7*(1), 2. https://doi.org/10.1186/s42854-024-00069-z
25. 17 Kongsberg kommune. (2023). *Dyrk Kongsberg 2023-2028 -Strategi for urbant landbruk i Kongsberg kommune* [Strategi]. Kongsberg kommune. https://aimblob.blob.core.windows.net/aimfiles/206c5988-ab2e-4448-af16-19997a2f840a.pdf
26. 10 Meld. St. 15 (2022–2023). *Folkehelsemeldinga. Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar*. Helse- og omsorgsdepartementet. https://www.regjeringen.no/contentassets/918eb71926fc44c8802fe3c2e0b9a75a/nn-no/pdfs/stm202220230015000dddpdfs.pdf
27. 7 Pradhan, P., et al. (2023). A systematic review highlights that there are multiple benefits of urban agriculture besides food', *Global Food Security*, 38, 100700. https://doi.org/10.1016/j.gfs.2023.100700
28. 2 Star , S. L., & Griesemer, J. R. (1989). Institutional Ecology, 'Translations' and Boundary Objects: Amateurs and Professionals in Berkeley's Museum of Vertebrate Zoology, 1907-39. Social Studies of Science, 19(3), pp. 387-420. Hentet fra: http://www.jstor.org/stable/285080
29. 3 Statsforvalteren i Vestland. (2022). *Håndbok for etablering og drift av parsellhager*. https://www.statsforvalteren.no/siteassets/fm-vestland/landbruk-og-mat/urbant-landbruk/parsellhagehandboken_2022_005-enkeltsider.pdf
30. 12 Statistisk sentralbyrå (2026). *Kommunefakta Horten*. Hentet 14. mars fra: https://www.ssb.no/kommunefakta/horten
31. 31 Respondent 4, personlig kommunikasjon, april 2026
32.
33. 33 Respondent 5, personlig kommunikasjon, april 2026
34. 9 Zutter, C. & Stoltz, A. (2023) Community gardens and urban agriculture: Healthy environment/healthy citizens. International Journal of Mental Health Nursing, 32, 1452–1461. Available from: https://doi.org/10.1111/inm.13149